

UČEBNÍ OSNOVY

Vzdělávací oblast: **Člověk a příroda**
Vyučovací předmět: **Zeměpis**

Charakteristika předmětu

Vyučovací předmět **Zeměpis** zahrnuje okruh problémů spojených se zkoumáním přírody. Poskytuje žákům prostředky a metody pro hlubší porozumění přírodním faktům a jejich zákonitostem. Dává jim tím i potřebný základ pro lepší pochopení a využívání současných technologií a pomáhá jim lépe se orientovat v běžném životě.

Zvláště významné je, že při studiu přírody specifickými poznávacími metodami si žáci osvojují i důležité dovednosti. Jedná se především o rozvíjení dovednosti soustavně, objektivně a spolehlivě pozorovat, experimentovat a měřit, vytvářet a ověřovat hypotézy o podstatě pozorovaných přírodních jevů, analyzovat výsledky tohoto ověřování a vyvozovat z nich závěry. Žáci se tak učí zkoumat příčiny přírodních procesů, souvislosti či vztahy mezi nimi, klást si otázky (Jak? Proč? Co se stane, jestliže?) a hledat na ně odpovědi, vysvětlovat pozorované jevy, hledat a řešit poznávací nebo praktické problémy, využívat poznání zákonitostí přírodních procesů pro jejich předvídání či ovlivňování.

V zeměpise žáci postupně poznávají složitost a mnohotvárnost skutečnosti, podstatné souvislosti mezi stavem přírody a lidskou činností, především pak závislost člověka na přírodních zdrojích a vlivy lidské činnosti na stav životního prostředí a na lidské zdraví. Učí se zkoumat změny probíhající v přírodě, odhalovat příčiny a následky ovlivňování důležitých místních i globálních ekosystémů a uvědoměle využívat své přírodovědné poznání ve prospěch ochrany životního prostředí a principů udržitelného rozvoje.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v oblasti směřuje k:

- zkoumání přírodních faktů a jejich souvislostí s využitím různých empirických metod poznávání (pozorování, měření, experiment) i různých metod racionálního uvažování
- potřebě klást si otázky o průběhu a příčinách různých přírodních procesů, správně tyto otázky formulovat a hledat na ně adekvátní odpovědi
- způsobu myšlení, které vyžaduje ověřování vyslovovaných domněnek o přírodních faktech více nezávislými způsoby
- posuzování důležitosti, spolehlivosti a správnosti získaných přírodovědných dat pro potvrzení nebo vyvrácení vyslovovaných hypotéz či závěrů

- zapojování do aktivit směřujících k šetrnému chování k přírodním systémům, k vlastnímu zdraví i zdraví ostatních lidí
- porozumění souvislostem mezi činnostmi lidí a stavem přírodního a životního prostředí
- uvažování a jednání, která preferují co nejefektivnější využívání zdrojů energie v praxi, včetně co nejširšího využívání jejich obnovitelných zdrojů, zejména pak slunečního záření, větru, vody a biomasy
- utváření dovedností vhodně se chovat při kontaktu s objekty či situacemi potenciálně či aktuálně ohrožujícími životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí lidí

1. Společné výchovné a vzdělávací strategie k rozvoji klíčových kompetencí

Výuka předmětu přispívá k rozvoji klíčových kompetencí takto:

Kompetence k učení:

- učitel nabízí různé zdroje informací, a tím vede žáka k samostatnému získávání, zpracování a vyhodnocování informací vhodnými metodami (encyklopedie, internet, atlas, nástěnné mapy, ...)
- učitel jasně, stručně, srozumitelně a v souvislostech provádí výklad, a tím se žák učí správnému užívání geografických termínů

Kompetence k řešení problémů:

- učitel nabízí problémové úkoly z oblasti fyzicko-geografické sféry, a tím vede žáka ke kritickému myšlení, ke správnému kladení otázek a k vyvozování příčinných souvislostí
- učitel zadává žákům praktické úkoly běžných životních situací, a tím vyvolává diskusi k daným tématům

Kompetence komunikativní:

- učitel zadává vhodná geografická témata, a tím vede žáka k formulování myšlenek a názorů ve správné logické posloupnosti
- učitel nabízí různé texty a audio-vizuální záznamy, a tím umožňuje žákovi porozumět různým informačním zdrojům

Kompetence sociální a personální:

- učitel zadává úkoly pro skupinovou práci, a tím učí žáka asertivnímu chování, respektování odlišných názorů spolužáků a při nesouhlasu vhodnému argumentování

Kompetence občanské:

- učitel seznamuje žáky s kulturou, hodnotami, tradicemi a zvyky národů, a tím je vede k respektování rasových, náboženských a kulturních odlišností
- učitel seznamuje s možnostmi a způsoby účinné ochrany a pomoci v situacích běžných i mimořádných (seznamuje žáky s bezpečnostními prvky prostředí, normami a vede žáky k respektu k pokynům záchranných složek)
- učitel navštěvuje s žáky kulturní a historické památky regionu, a tím podněcuje žáky k utváření kladného vztahu k národním památkám, hodnotám a k jejich ochraně
- učitel vede žáky k zodpovědnosti za svá rozhodnutí, a tím se žák učí chápat základní ekologické souvislosti a rozhodovat se v zájmu podpory a ochrany zdraví

Kompetence pracovní:

- učitel poskytuje žákům různé pomůcky a materiály (texty, mapy, grafy, diagramy, ...), a tím podněcuje žáka k pozorování, k užívání matematických výpočtů, k měření a k dodržování vymezených pravidel
- učitel uvádí různá rizika a následky činnosti člověka, a tím vede žáka k hodnocení nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti, ale i z hlediska ochrany životního prostředí

Kompetence digitální:

- učitel podporuje žáky v tom, aby efektivně využívali vybrané digitální informační technologie v běžném životě pro orientaci v geografických realitách
- učitel vede žáky k činnostem s digitálními technologiemi využívajícími digitální mapy, vybrané produkty dálkového průzkumu Země, satelitního a leteckého snímování krajiny pro orientaci v terénu, pozorování, zobrazování a hodnocení prostředí
- učitel podporuje žáky v používání digitálních technologií pro objevování problémů, pro jejich řešení, pro zlepšování životního prostředí

2. Tematické okruhy průřezových témat zařazené do předmětu

OSV Osobnostní a sociální výchova**Osobnostní rozvoj**

OSV 1 Rozvoj schopností poznávání – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů; dovednosti pro učení a studium

OSV 5 *Kreativita* – cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti "dotahovat" nápady do reality),

Sociální rozvoj

OSV 6 *Poznávání lidí* – rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech; chyby při poznávání lidí

OSV 7 *Mezilidské vztahy* – péče o dobré vztahy; empatie a pohled na svět očima druhého, respektování, podpora, pomoc; lidská práva jako regulativ vztahů;

OSV 8 *Komunikace* – cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); komunikace v různých situacích (informování, vysvětlování),

OSV 9 *Kooperace a kompetice* – rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci (seberegulace v situaci nesouhlasu, odporu apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé a rozvíjet vlastní linku jejich myšlenky

VDO Výchova demokratického občana

VDO 2 *Občan, občanská společnost a stát* – občan jako odpovědný člen společnosti (jeho práva a povinnosti, schopnost je aktivně uplatňovat, přijímat odpovědnost za své postoje a činy, angažovat se a být zainteresovaný na zájmu celku); Listina základních práv a svobod, práva a povinnosti občana; úloha občana v demokratické společnosti; základní principy a hodnoty demokratického politického systému (právo, spravedlnost, diferenciacie, různorodost); principy soužití s minoritami (vztah k jinému, respekt k identitám, vzájemná komunikace a spolupráce, příčiny nedorozumění a zdroje konfliktů)

VDO 3 *Formy participace občanů v politickém životě* – volební systémy a demokratické volby a politika (parlamentní, krajské a komunální volby); obec jako základní jednotka samosprávy státu; společenské organizace a hnutí

VDO 4 *Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování* – demokracie jako protiváha diktatury a anarchie; principy demokracie; základní kategorie fungování demokracie (spravedlnost, řád, norma, zákon, právo, morálka); význam Ústavy jako základního zákona země; demokratické způsoby řešení konfliktů a problémů v osobním životě i ve společnosti

VMS Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

VMS 1 *Evropa a svět nás zajímá* – zážitky a zkušenosti z Evropy a světa; naši sousedé v Evropě; život dětí v jiných zemích;

VMS 2 *Objevujeme Evropu a svět* – naše vlast a Evropa; evropské krajiny; Evropa a svět; mezinárodní setkávání; státní a evropské symboly; Den Evropy; život Evropanů a styl života v evropských rodinách; životní styl a vzdělávání mladých Evropanů

VMS 3 *Jsme Evropané* – Evropská integrace; instituce Evropské unie a jejich fungování; čtyři svobody a jejich dopad na život jedince; co Evropu spojuje a co ji rozděluje; mezinárodní organizace a jejich příspěvek k řešení problémů dětí a mládeže

MkV Multikulturní výchova

MkV 1 Kulturní diference – jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti; respektování zvláštností různých etnik (zejména cizinců nebo příslušníků etnik žijících v místě školy); základní problémy sociokulturních rozdílů v České republice a v Evropě

MkV 2 Lidské vztahy – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci; udržovat tolerantní vztahy a rozvíjet spolupráci s jinými lidmi, bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženské, zájmové nebo generační příslušnost; vztahy mezi kulturami (vzájemné obohacování různých kultur, ale i konflikty vyplývající z jejich rozdílnosti); předsudky a vžité stereotypy (příčiny a důsledky diskriminace); tolerance, empatie, umět se vžít do role druhého; lidská solidarita, osobní příspěvi k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu třídy

MkV 3 Etnický původ – rovnocennost všech etnických skupin a kultur; odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost; postavení národnostních menšin; základní informace o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti; různé způsoby života, odlišné myšlení a vnímání světa; projevy rasové nesnášenlivosti – jejich rozpoznávání a důvody vzniku

MkV 4 Multikulturalita – multikulturalita současného světa a předpokládaný vývoj v budoucnosti; multikulturalita jako prostředek vzájemného obohacování; specifické rysy jazyků a jejich rovnocennost; naslouchání druhým, komunikace s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, vstřícný postoj k odlišnostem; význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání

MkV 5 Princip sociálního smíru a solidarity – odpovědnost a příspěvi každého jedince za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám; nekonfliktní život v multikulturní společnosti; aktivní spolupodílení dle svých možností na přetváření společnosti, zohlednění potřeb minoritních skupin; otázka lidských práv, základní dokumenty

EV Environmentální výchova

EV 1 Ekosystémy – les (produkční a mimoprodukční významy lesa); pole (význam, změny okolní krajiny vlivem člověka, způsoby hospodaření na nich); vodní zdroje (lidské aktivity spojené s vodním hospodářstvím, důležitost pro krajinnou ekologii); moře (význam pro biosféru, mořské řasy a kyslík,) a tropický deštný les (druhovná rozmanitost, ohrožování, globální význam a význam pro nás); lidské sídlo – město – vesnice (umělý ekosystém, jeho funkce); kulturní krajina (pochopení hlubokého ovlivnění přírody v průběhu vzniku civilizace až po dnešek)

EV 2 Základní podmínky života – voda (vztahy vlastností vody a života, význam vody pro lidské aktivity, ochrana její čistoty); ovzduší (význam pro život na Zemi, ohrožování ovzduší a klimatické změny, propojenost světa); půda (zdroj výživy, ohrožení půdy, změny v potřebě zemědělské půdy); ochrana biologických druhů (důvody ochrany a způsoby ochrany jednotlivých druhů); ekosystémy – biodiverzita (ohrožování a ochrana ve světě a u nás); energie (využívání energie, možnosti a způsoby šetření); přírodní zdroje (zdroje surovinové a energetické, jejich vyčerpatelnost, vlivy na prostředí)

EV 3 Lidské aktivity a problémy životního prostředí – zemědělství a životní prostředí, ekologické zemědělství; doprava a životní prostředí (význam a vývoj, energetické zdroje dopravy a její vlivy na prostředí, druhy dopravy a ekologická zátěž, doprava a globalizace); průmysl a životní prostředí (vlivy průmyslu na prostředí, zpracovávané materiály a jejich působení, průmysl a udržitelný rozvoj společnosti); odpady a hospodaření s odpady (odpady a příroda, principy a způsoby hospodaření s odpady, druhotné suroviny); ochrana přírody a kulturních památek (význam ochrany přírody a kulturních památek) změny v krajině (krajina dříve a dnes, vliv lidských aktivit); akce (Den životního prostředí OSN, Den Země apod.)

EV 4 Vztah člověka k prostředí – naše obec (přírodní zdroje, jejich původ, způsoby využívání a řešení odpadového hospodářství, příroda a kultura obce a její ochrana, zajišťování ochrany životního prostředí v obci - instituce, nevládní organizace, lidé); náš životní styl (spotřeba věcí, energie, odpady, způsoby jednání a vlivy na prostředí); aktuální (lokální) ekologický problém (příklad problému, jeho příčina, důsledky, souvislosti); prostředí a zdraví;

nerovnoměrnost života na Zemi (rozdílné podmínky prostředí a rozdílný společenský vývoj na Zemi, příčiny a důsledky zvyšování rozdílů globalizace a principy udržitelnosti rozvoje)

MV Mediální výchova

MV 1 *kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* – pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě; rozlišování zábavních („bulvárních“) prvků ve sdělení od informativních a společensky významných; hodnotící prvky ve sdělení (výběr slov a záběrů)

MV 5 *fungování a vliv médií ve společnosti* - role médií v každodenním životě jednotlivce, vliv médií na uspořádání dne; role médií v politickém životě (předvolební kampaně a jejich význam); role médií v politických změnách

MV 7 *práce v realizačním týmu* – utváření týmu, komunikace a spolupráce v týmu; stanovení si cíle, časového harmonogramu a delegování úkolů a zodpovědnosti; faktory ovlivňující práci v týmu;

3. Učební plán předmětu

ročník	6.	7.	8.	9.	celkem
Zeměpis	2	2	2	1	7

Poznámky k učebnímu plánu

Výuka zeměpisu probíhá v hodinových dotacích uvedených v tabulce. K výuce zeměpisu slouží specializovaná učebna. K dispozici jsou pevně zavěšené mapy, atlasy, učebnice a jiné pomůcky důležité pro lepší představu např. vesmírné soustavy. K rozvoji klíčových kompetencí přispívá i zařazování jiných forem realizace vzdělávacího předmětu – projekty, exkurze, výuka v počítačových učebnách, využívání dataprojektoru a digitálních technologií.